

Identifying Dimensions of Inclusive Governance for Reducing Capability Poverty

Fatemeh Raeesi

PhD student, Department of Public Administration, Qa.C., Islamic Azad University, Qazvin, Iran.

Seyed Mohammad Moghimi

Prof., Department of Public Administration, Faculty of Management, University of Tehran, Iran.

Hossein Khanifar

Prof., Department of Educational Management, Faculty of Management and Accounting, Farabi Campus, University of Tehran, Qom, Iran.

Ali Asghar Pourezzat

Prof., Department of Public Administration, Faculty of Management, University of Tehran, Iran.

Abstract

Context and Purpose: The present study was conducted with the aim of identifying the dimensions of inclusive governance for reducing capability poverty. Capability poverty is a concept that goes beyond financial and educational deprivation and refers to the lack of capability, freedom of choice, the power to act, and effective participation in the social sphere. This form of poverty not only perpetuates social exclusion but also deprives individuals of agency and the right to express their opinions. In contrast, social inclusion means the active participation of individuals in society, having their voices heard, and the ability to utilize available capabilities and resources.

Methodology: This research is applied in purpose and qualitative in method. The data collection method was documentary and library research, and the data analysis method was thematic analysis. The statistical population of the study consisted of all articles published in reputable domestic and international scientific databases over the past 30 years in the field of governance and poverty reduction. Using keywords such as "governance and poverty reduction," "pro-poor governance," and "inclusive governance," 42 relevant studies were purposefully selected and analyzed based on subject matter and reaching theoretical saturation.

Findings: The dimensions of inclusive governance were organized into six main dimensions and 24 themes. These dimensions are:

1. Poverty Reduction Policymaking (including: macroeconomic policies, targeted social support, anti-discrimination policies, enhancing competitiveness)
2. Human-Centered Policymaking (including: citizens' rights and access to equal opportunities, multidimensional empowerment, provision of basic needs)

* Corresponding Author: moghimi@ut.ac.ir

How to Cite: Raeesi, F., Moghimi, S. M., Khanifar, H. & Pourezzat, A. A. (2026). Identifying Dimensions of Inclusive Governance for Reducing Capability Poverty. *Journal of Comparative Public Administration*, 3 (4), 26-49. [Doi: 10.22098/cpa.2026.18658.1154](https://doi.org/10.22098/cpa.2026.18658.1154).

3. Development-Oriented Governance Model and Institutional Capacity Building (including: governance structure and macro-orientation, institutional capacity and bureaucracy, institutional arrangements, sustainable financing)
4. Multi-stakeholder Participation and Fulfilling Desirable Roles (including: government, private sector, local community organizations, social organizations, civil society, independent institutions)
5. Infrastructure Development (including: energy and technology infrastructure, spatial planning and regional balance, security and social protection, information and communication technology, transportation and communications)
6. Governance Goals (including: sustainable development, social justice with a focus on reducing inequality)

Conclusion: In this study, through the analysis of documents and previous studies using the thematic analysis method, various dimensions of inclusive governance for the purpose of reducing capability poverty were identified. The delineation of these dimensions provides a comprehensive understanding of the phenomenon of capability poverty and can serve as a basis for designing and implementing effective measures to reduce this type of poverty in the country.

Keywords: governance, capability poverty, social inclusion, empowerment.

Extended Abstract

Modeling Agile Governance in the Context of Digital Transformation:
A Fuzzy Inference Approach in the Iranian Public Sector

The rapid acceleration of digital transformation has fundamentally reshaped the operational and institutional landscape of public sector governance. Traditional bureaucratic models, characterized by rigidity and hierarchical decision-making, are increasingly unable to cope with the complexity, uncertainty, and dynamism of contemporary environments. In response, agile governance has emerged as a transformative paradigm emphasizing flexibility, responsiveness, stakeholder engagement, and citizen-centric service delivery. Despite its growing relevance, the complex, dynamic, and nonlinear relationships between digital transformation drivers and agile governance capabilities remain underexplored, particularly in developing country contexts. Therefore, this study aims to design and validate a predictive model to simulate and explain these intricate relationships within the Iranian public sector.

This research is applied in purpose and adopts a survey–analytical methodology within a mixed exploratory–applied research design. Initially, key dimensions and components of agile governance in the context of digital transformation were identified through an extensive review of the literature and theoretical foundations. These components were subsequently refined and validated using the fuzzy Delphi method, based on expert consensus from a panel of 16 specialists in public administration, digital transformation, and governance studies.

To model the nonlinear and uncertain relationships among variables, a Mamdani-type fuzzy inference system (FIS) was employed. Fuzzy rules were systematically developed and implemented using the MATLAB environment, leading to the construction of a predictive and simulation-based model. The model incorporates multiple input variables related to digital transformation and output variables representing agile governance capabilities, enabling scenario analysis and dynamic evaluation of governance performance under varying conditions.

The findings reveal that agile governance in the context of digital transformation can be conceptualized across three primary dimensions:

1. Substantive (content) dimension, including flexible decision-making, citizen-centric orientation, and agile accountability;
2. Process dimension, encompassing agile and lean methodologies, as well as stakeholder collaboration and participatory mechanisms;
3. Structural dimension, involving adaptive organizational capacity and flexible, responsive institutional structures.

Furthermore, the results confirm the existence of a nonlinear, dynamic, and interdependent relationship between digital transformation and agile governance dimensions. Changes in digital transformation inputs do not yield proportional or linear outcomes; instead, they produce context-sensitive and interactive effects across governance capabilities. This highlights the necessity of adopting a systems-thinking perspective in public policy design and implementation.

The primary contribution of this study lies in the development of a predictive and diagnostic decision-support model that moves beyond traditional descriptive frameworks. The proposed model enables policymakers and public managers to simulate scenarios, anticipate outcomes, and prioritize governance capabilities aligned with digital transformation objectives. It serves as a strategic roadmap for enhancing agility in governance by integrating technological, organizational, and participatory elements.

In conclusion, achieving agile governance requires not only technological advancement but also organizational adaptability, cultural transformation, and effective stakeholder engagement. By integrating fuzzy logic with governance theory, this study provides a novel and practical approach to understanding and managing the complexities of digital transformation in the public sector. The findings contribute to the literature by offering an empirically grounded and methodologically innovative model applicable to similar governance contexts.

Keywords: Agile governance, digital transformation, fuzzy inference system, Mamdani model, public sector, nonlinear modeling.

شناسایی ابعاد حکمرانی پوشش گستر برای کاهش فقرقابلیتی

فاطمه رئیسی ^{ID}

دانشجوی دکتری، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشکدگان فارابی، دانشگاه تهران، قم، ایران.

سید محمد مقیمی ^{ID*}

استاد، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

حسین خنیفر ^{ID}

استاد، گروه مدیریت آموزشی، دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشکدگان فارابی، دانشگاه تهران، قم، ایران.

علی اصغر پورعزت ^{ID}

استاد، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۲۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۱/۲۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۲۳

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۲۶-۴۹

چکیده

زمینه و هدف: پژوهش حاضر با هدف شناسایی ابعاد حکمرانی پوشش گستر برای کاهش فقرقابلیتی انجام شده است. فقرقابلیتی مفهومی فراتر از محرومیت مالی و آموزشی بوده و به فقدان توانمندی، آزادی انتخاب، قدرت عمل و مشارکت مؤثر در عرصه اجتماعی اشاره دارد. این شکل از فقر نه تنها طرد اجتماعی را تداوم می‌بخشد، بلکه افراد را از عاملیت و حق ابراز نظر محروم می‌سازد. در مقابل، پوشش گسترتری اجتماعی به معنای مشارکت فعال افراد در جامعه، شنیده شدن صدای آنان و توانایی بهره‌برداری از قابلیت‌ها و منابع در دسترس است.

روش‌شناسی: این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، کیفی است. روش گردآوری داده‌ها، مطالعه اسنادی و کتابخانه‌ای و روش تحلیل داده‌ها، تحلیل مضمون است. جامعه آماری پژوهش را کلیه مقالات منتشرشده در پایگاه‌های علمی معتبر داخلی و خارجی در بازه ۳۰ سال اخیر در حوزه حکمرانی و کاهش فقر تشکیل می‌دهند. با استفاده از کلیدواژه‌های «حکمرانی و کاهش فقر»، «حکمرانی حامی فقرا»، «حکمرانی پوشش گستر»، ۴۲ پژوهش مرتبط بر اساس موضوع و رسیدن به نقطه اشباع نظری، به صورت هدفمند انتخاب و مورد تحلیل قرار گرفتند.

* نویسنده مسئول: moghimi@ut.ac.ir

نحوه ارجاع دهی: رئیسی، فاطمه، مقیمی، سید محمد، خنیفر، حسین، و پورعزت، علی اصغر. (۱۴۰۴). شناسایی ابعاد حکمرانی پوشش گستر برای کاهش فقرقابلیتی. *مدیریت دولتی تطبیقی*، ۳ (۴)، ۲۶-۴۹. [Doi: 10.22098/cpa.2026.18658.1154](https://doi.org/10.22098/cpa.2026.18658.1154)

حق انتشار این مستند، متعلق به نویسندگان آن است. © ۱۴۰۴. ناشر این مقاله، دانشگاه محقق اردبیلی است.

این مقاله تحت گواهی زیر منتشرشده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و با رعایت شرایط مندرج در آدرس زیر مجاز است. Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

یافته‌ها: ابعاد حکمرانی پوشش‌گستر در شش بعد اصلی و ۲۴ مضمون سازمان‌یافتند. این ابعاد عبارتند از:

۱. خطمشی‌گذاری کاهش فقر (شامل: خطمشی‌های کلان اقتصادی، حمایت‌های اجتماعی هدفمند، خطمشی‌های ضد تبعیض، ارتقای رقابت‌پذیری)
۲. خطمشی‌گذاری انسان‌محور (شامل: حقوق شهروندی و دسترسی به فرصت‌های برابر، توانمندسازی چندبعدی، تأمین نیازهای اساسی)
۳. الگوی حکمرانی توسعه‌گرا و ظرفیت‌سازی نهادی (شامل: ساختار حکمرانی و جهت‌گیری کلان، ظرفیت نهادی و بوروکراسی، ترتیب نهادی، تأمین مالی پایدار)
۴. مشارکت چندجانبه و ایفای نقش مطلوب (شامل: دولت، بخش خصوصی، سازمان جامعه محلی، سازمان اجتماعی، جامعه مدنی، نهادهای مستقل)
۵. توسعه زیرساخت (شامل: زیرساخت‌های انرژی و فناوری، آمایش سرزمین و توازن منطقه‌ای، امنیت و حفاظت اجتماعی، فناوری اطلاعات و ارتباطات، حمل‌ونقل و ارتباطات)
۶. اهداف حکمرانی (شامل: توسعه پایدار، عدالت اجتماعی با تمرکز بر کاهش نابرابری)

نتیجه‌گیری: در این پژوهش، با تحلیل اسناد و مطالعات پیشین از طریق روش تحلیل مضمون، ابعاد گوناگون حکمرانی پوشش‌گستر به منظور کاهش فقر قابلیت‌شناسایی شد. احصای این ابعاد، امکان درک همه‌جانبه پدیده فقر قابلیت‌ی را فراهم کرده و می‌تواند مبنایی برای طراحی و اجرای اقدامات مؤثر در راستای کاهش این نوع فقر در کشور قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: حکمرانی، فقر قابلیت‌ی، پوشش‌گستری اجتماعی، توانمندسازی

مقدمه

حکمرانی نقشی حیاتی در رشد و توسعه کشورها ایفا می‌کند. به‌راستی، توسعه در جامعه جهانی بدون استقرار حکمرانی شایسته در عرصه‌های گوناگون اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، علمی و آموزشی، در سطوح مختلف جامعه، ادارات، سازمان‌ها و شرکت‌ها، امکان‌پذیر نخواهد بود (براتلو، ۱۴۰۲). حکمرانی را می‌توان فرآیندی تعریف کرد که در آن، راهبری تعاملی نظام‌مند در میان کنشگران حکومتی و غیرحکومتی، در قلمروهای فراملی، ملی و محلی، از طریق خطمشی‌گذاری، تنظیم‌گری و بازتوزیع، به منظور تسهیل‌گری و ارائه خدمات عمومی برای تحقق اهداف جمعی مشترک، با تکیه بر اقتدار مشروع و در چارچوب آرمان‌ها و ارزش‌های هر قلمرو صورت می‌پذیرد (عالی و همکاران، ۱۴۰۳).

در این میان، فقر به‌عنوان یکی از پیچیده‌ترین چالش‌های اجتماعی- اقتصادی، همواره در کانون توجه سیاست‌گذاران و پژوهشگران حوزه توسعه قرار داشته است. برای نمونه، در حالی که اقتصاددانان کاهش فقر را از منظر سرمایه و توانایی دولت در جذب منابع خارجی تحلیل می‌کنند، متخصصان علوم سیاسی اغلب بر رابطه توسعه اقتصادی و دموکراسی متمرکز شده و کمتر به پیوند حکمرانی با کاهش فقر پرداخته‌اند. در ایران نیز، علیرغم تلاش‌های انجام‌شده در دهه‌های اخیر، مسئله فقر و نابرابری همچنان به‌عنوان مانعی جدی در مسیر توسعه پایدار مطرح است. وضعیت فعلی فقر در ایران بحرانی توصیف شده است. بر اساس گزارش‌های مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، بانک مرکزی و مطالعات میدانی، حدود ۳۵ درصد از جمعیت ایران زیر خط فقر به سر می‌برند که این رقم در استان‌های محروم به ۴۵ تا ۵۰ درصد می‌رسد. این مرکز در گزارشی تأکید کرده است که نرخ فقر از ۱۹/۴ درصد در سال ۱۳۹۰ به ۳۰/۴ درصد در سال ۱۴۰۰ افزایش یافته است (کاوینی، پهلوان و بیرجندی،

۱۴۰۲). همچنین وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در پاییز ۱۴۰۱ اعلام کرد که نرخ فقر از ۱۹ درصد در سال ۱۳۹۶ به ۳۱ درصد در سال ۱۳۹۹ رسید و در سال ۱۴۰۰ با اندکی بهبود، به حدود ۳۰ درصد (معادل ۲۵ میلیون و ۵۶۰ هزار نفر) بازگشته است. با توجه به این آمارها، بررسی همه‌جانبه این مسئله بغرنج، امری ضروری به نظر می‌رسد.

حکمرانی اثربخش، به‌عنوان رکنی کلیدی در کاهش فقر، مستلزم بازتعریف رویکردها و سازوکارهایی است که مشارکت فعال جامعه را در فرآیند خط‌مشی‌گذاری و اجرا تضمین کند. در این راستا، رویکرد «پوشش‌گستری اجتماعی» با تأکید بر شنیده شدن صدای فقرا، شفافیت، پاسخگویی و تعامل چندجانبه میان دولت، بازیگران مختلف و شهروندان، ظرفیت بالایی برای تقویت حکمرانی در حوزه کاهش فقر دارد.

مسئله اصلی این پژوهش، «شکاف در شناخت ابعاد حکمرانی لازم برای کاهش فقر قابلیت‌ی در ایران، با رویکرد پوشش‌گستری اجتماعی» است. با توجه به تشدید فقر و نابرابری طی دهه گذشته، که نزدیک به یک‌سوم جمعیت ایران را زیر خط فقر قرار داده و همچنین با عنایت به تجربیات موفق بین‌المللی در کاهش فقر، این پرسش اساسی مطرح می‌شود: الگوها و سازوکارهای حکمرانی کاهش فقر که می‌توانند به افزایش قدرت عمل و قابلیت‌های اقشار فقیر بینجامند، دقیقاً از چه ابعاد و مؤلفه‌هایی برخوردارند؟ این پژوهش در پی پر کردن این خلأ دانشی از طریق شناسایی نظام‌مند ابعاد حکمرانی اثربخش در زمینه کاهش فقر است.

تجربه کشورهای مختلف نشان می‌دهد که استفاده از راهکارهای مناسب تا چه اندازه در کاهش فقر مؤثر بوده است. هرچند این راهکارها متنوع بوده‌اند، اما کمتر در چارچوب حکمرانی پوشش‌گستر تعریف شده‌اند. برای مثال، چین با بیشترین نرخ کاهش فقر در جهان (۴۳/۷ درصد)، ترکیبی منحصربه‌فرد از اراده سیاسی قوی، رشد اقتصادی پرشتاب، سرمایه‌گذاری کلان در زیرساخت‌ها، هدف‌گیری دقیق خانوارهای فقیر و سرمایه‌گذاری بلندمدت در آموزش و سلامت را به کار بسته است. ویتنام نیز توانسته است نرخ فقر خود را از ۵۸ درصد در سال ۱۹۹۳ به کمتر از ۱۰ درصد در سال ۲۰۱۶ برساند. این موفقیت مرهون استراتژی چندوجهی شامل آزادسازی اقتصاد، ادغام در بازارهای جهانی، تقویت بخش کشاورزی، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و سرمایه‌انسانی و اجرای برنامه‌های حمایتی هدفمند بوده است. کشورهای دیگری همچون هند، اندونزی، بنگلادش، لائوس و رواندا نیز اقدامات قابل‌توجهی در راستای کاهش فقر انجام داده‌اند، اگرچه این فرآیند هنوز نیازمند بهبود مستمر است.

پژوهش حاضر با بررسی اسناد و تجربه‌های بین‌المللی و با استفاده از روش تحلیل مضمون، در پی شناسایی ابعاد گوناگون حکمرانی کاهش فقر با رویکرد پوشش‌گستری اجتماعی است. از آنجا که فقر، پدیده‌ای «قابلیتی» تلقی می‌شود، ابعاد شناسایی‌شده باید به افزایش اختیار، قدرت عمل و توان تصمیم‌گیری فقرا بینجامد. امید است یافته‌های این پژوهش بتواند راهگشای سیاست‌گذاران و فعالان حوزه توسعه در طراحی و اجرای الگوهای حکمرانی کاهش فقر با رویکرد پوشش‌گستری باشد.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مبانی نظری

حکمرانی و کاهش فقر

حکمرانی و فقر از مفاهیم محوری در گفتمان توسعه در دهه‌های اخیر بوده‌اند. واژه «حکمرانی» ریشه در زبان یونانی دارد و به معنای «هدایت کشتی» است. این اصطلاح پس از تحولات دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ و با ورود کنشگران غیردولتی به عرصه عمومی رواج یافت و مقصود از آن، کاستن از نقش سلسله‌مراتبی و سنتی حکومت‌ها در اداره امور جامعه و مشارکت‌دهی مردم، بازار و شبکه‌های مختلف در این فرآیند است (Bevir, 2007).

پیترز و پیری^۱ (۲۰۲۱) حکمرانی را فرآیندی تعریف می‌کنند که در آن دولت‌ها به همراه متحدان بخش خصوصی، اقتصاد و جامعه را در جهت اهداف جمعی رهبری می‌کنند. بر این اساس، مسئولان حکمرانی خواهان اطمینان از دستیابی به اهداف مشترک جامعه هستند. اگر کاهش فقر قابلیت‌هایی به عنوان هدف اصلی در نظر گرفته شود، می‌توان دولت و شرکای آن را حول این محور ساماندهی کرد. این شکل از حکمرانی می‌تواند در قالب «حکمرانی پوشش‌گستر» مفهوم‌پردازی شود.

در سال ۲۰۰۰، رهبران جهان با تصویب قطعنامه‌ای، حکمرانی خوب را به عنوان راهبردی برای کاهش فقر و ارتقای کیفیت زندگی به رسمیت شناختند. از آن زمان تاکنون، مطالعات متعددی رابطه بین حکمرانی خوب و کاهش فقر را مورد بررسی قرار داده‌اند که برخی از آنان این رابطه را تأیید و برخی دیگر رد کرده‌اند. از جمله پژوهش‌های حامی این رابطه می‌توان به مطالعات کافمن و همکاران^۲ (۲۰۰۵)، گیما-برمپونگ^۳ (۲۰۰۲) و برنامه توسعه ملل متحد^۴ (۲۰۰۴) اشاره کرد.

برای نمونه، جیندرا و واز^۵ (۲۰۱۹) در مطالعه‌ای بر روی ۷۱ کشور، با استفاده از مدل‌های سلسله‌مراتبی و داده‌های پیمایشی نشان دادند که حکمرانی خوب اثر مستقیمی بر کاهش فقر چندبعدی دارد و به کاستن از نابرابری‌های افقی می‌انجامد. این بدان معناست که حکمرانی خوب می‌تواند تبعیض سیستماتیک علیه گروه‌های هویتی خاص را کاهش داده و توزیع عادلانه‌تر منابع و فرصت‌ها (از جمله در دسترسی به آموزش، سلامت، اشتغال و اعتبارات) را برای کلیه اقشار جامعه به همراه آورد.

در مقابل، مطالعاتی همچون گزارش بانک جهانی^۶ (۲۰۱۲) و پژوهش‌های مک‌گیلیوری و سامنر^۷ (۲۰۰۸)، فوسو^۸ (۲۰۱۰)، هولم و اسکات^۹ (۲۰۱۰) و خان و ساندارام^{۱۰} (۲۰۰۰) رابطه معناداری بین این دو متغیر نیافته‌اند.

1 . Peters, B. Guy, & Pierre, Jon

2 . Kaufmann et a

3 . Gymmah-Brempong, K

4 . UNDP

5 . Jindra, C., & Vaz, A.

6 . World Bank

7 . McGillivray, M., & Sumner, A

8 . Fosu, A. K

9 . Hulme, D., & Scott, J

10 . Khan, M., & Sundaram, J. K

مینوگ^۱ (۲۰۰۸) حکمرانی را پارادایم مسلط معاصر می‌داند که راه حل توسعه‌نیافتگی و فقر را در «کاهش نظارت مستقیم دولت بر فعالیت‌های اقتصادی»، «تفویض اختیار به نهادهای غیردولتی» و «تقویت دموکراسی» جست‌وجو می‌کند.

از سوی دیگر، جرمی آرمون^۲ (۲۰۰۷) بر این باور است که سازمان‌های بین‌المللی توسعه نقش محدودی در رشد کشورها ایفا می‌کنند و این خود کشورها هستند که باید با تکیه بر منابع داخلی، راه بهبود کیفیت زندگی و کاهش فقر را هموار سازند.

تمرکز جریان‌های توسعه بر کاهش فقر و حکمرانی خوب، نشان از تداوم گرایش‌های نئولیبرالی دارد که بر تعدیل ساختاری، خصوصی‌سازی و کوچک‌سازی دولت تأکید می‌ورزند. در مقابل، رویکردهایی نیز بر تقویت امنیت فقرا از طریق ارائه خدمات پایه، مشارکت محلی و تمرکززدایی فراتر از چارچوب نئولیبرالیسم پافشاری می‌کنند. به بیان کریگ^۳ (۲۰۰۳)، پارادایم کاهش فقر نشان‌گر تغییری گسترده در پروژه نئولیبرال تحت عنوان «توسعه همراه با تضمین» است.

مطالعه‌ای کیفی در اندونزی (تریسنیوان و همکاران^۴، ۲۰۲۳) که با روش موردکاوی و بررسی ادبیات انجام شده، شاخص‌های زیر را در کاهش فقر از طریق حکمرانی مشارکتی مؤثر شناسایی کرده است: ساختار شبکه، تعهد به اهداف مشترک، اعتماد بین مشارکت‌کنندگان، حکمرانی، اختیار، پاسخگویی توزیعی، اشتراک‌گذاری اطلاعات و دسترسی به منابع. با توجه به موارد فوق، توجه به چارچوب حکمرانی با هدف کاهش فقر قابلیت‌های ضرورتی انکارناپذیر است.

حکمرانی پوشش‌گستر^۵

مفهوم پوشش‌گستری در سال ۲۰۰۱ توسط اتحادیه اروپا مطرح شد. این مفهوم با هدف مبارزه با طرد اجتماعی و بهبود وضعیت گروه‌های به حاشیه‌رانده شده از قبیل اقلیت‌های قومی و مذهبی، مهاجران، زنان، کودکان، معلولان و سالمندان طراحی شده و در پی حمایت از افرادی است که در معرض خطر محرومیت هستند. پوشش‌گستری اجتماعی به معنای درگیر بودن افراد در جامعه، شنیده شدن صدای آنان و توانایی بهره‌برداری از قابلیت‌ها و منابع در دسترس است. از منظر لومان، پوشش‌گستری به معنای داشتن نقشی در یک خرده‌سیستم است که فرد از طریق آن می‌تواند با دیگران ارتباط برقرار کند (حمیدیان، ۱۴۰۰).

حکمرانی پوشش‌گستر به‌عنوان یک حوزه نظری یا سیاستی به‌طور دقیق تعریف نشده، بلکه بیشتر یک حساسیت هنجاری با تأکید بر شمولیت است که به عنوان معیاری برای قضاوت و ارتقای نهادها به کار می‌رود. این مفهوم در پی ارتقای نظام سیاسی‌ای است که در آن همه شهروندان از برابری برخوردار بوده و صدایشان به یکسان شنیده می‌شود تا شرایط و انگیزه‌های لازم برای توزیع عادلانه ثروت و ارائه خدمات عمومی فراهم آید. ظهور حکمرانی

1. Minogue, Marti

2. Jeremy, Armo

3. Craig, David

4. Trisniawan et al.

5. Inclusive Governance

پوشش گستر به عنوان یک رویکرد متمایز، با دستور کار ۲۰۳۰ و شعار "حذف هیچ کس" و همچنین هدف شانزدهم توسعه پایدار (ترویج جوامع صلح آمیز و فراگیر، دسترسی همگانی به عدالت و ایجاد نهادهای مؤثر، پاسخگو و فراگیر در همه سطوح) پیوند خورده است.

شبکه حکمرانی (GovNet) حکمرانی پوشش گستر را در دو بعد متمایز می کند:

۱. پوشش گستری فرآیندی: به چگونگی تصمیم گیری می پردازد (از جمله اینکه چه کسانی در فرآیندهای تصمیم گیری نقش دارند، چگونه و چرا، صدای چه کسانی شنیده می شود و چگونه این پویایی ها بر ماهیت و کیفیت تصمیمات و اجرای آنها اثر می گذارد). این بعد بر میزان و نحوه مشارکت و تأثیر گذاری گروه های به حاشیه رانده شده و امکان پاسخ خواهی آنان از مقامات دولتی تمرکز دارد (Menocal, 2020).
  ۲. پوشش گستری نتیجه ای: به عدالت توزیعی مربوط می شود (از جمله اینکه چه کسانی از رفاه بهره مند می شوند، چرا و با چه تأثیری). این بعد چگونگی توزیع نتایج کلیدی توسعه مانند رشد، زیرساخت ها، بهداشت، آموزش و امنیت را مورد توجه قرار می دهد (Menocal, 2020).
- رابطه بین اجزای کلیدی حکمرانی فراگیر، پیچیده و غیرقابل پیش بینی است. در این فرآیند، ورودی ها و منابع اولیه وارد فضایی چندوجهی می شوند که در آن نقش و تأثیر کنشگران مختلف همواره شفاف نیست. برخی از این عوامل به نتایج مطلوب می انجامند و برخی دیگر مانع آن می شوند. ذات این فرآیند، ماهیتی سیاسی دارد چرا که هدف نهایی، مقابله با محرومیت و توانمندسازی جامعه برای دستیابی به توسعه ای همه جانبه است.

رویکردهای حکمرانی پوشش گستر

- ابعاد حکمرانی به "چگونگی" و مؤلفه های عینی حکمرانی می پردازند، حال آنکه رویکردها بر "چرایی" و منطق زیربنایی حرکت به سمت حکمرانی پوشش گستر تمرکز دارند. دو رویکرد اصلی در این زمینه عبارتند از:
۱. حکمرانی پوشش گستر به عنوان ارزش ذاتی: در این رویکرد، فرآیندهای تصمیم گیری فراگیر به افراد آزادی های اساسی و حق بیان می دهند تا اهداف خود را دنبال کرده و در برابر بی عدالتی ها ایستادگی کنند. به پیروی از آمارتیا سن، مشارکت و تأثیر گذاری در توسعه، خود بخشی از آزادی های اساسی محسوب شده و برای رفاه و کیفیت زندگی افراد ضروری است. این فرآیندها از طریق تضمین حقوقی چون آزادی بیان، اجتماعات و مشارکت سیاسی، زمینه را برای تصمیم گیری های شفاف، پاسخگو و فراگیر فراهم می سازند (Menocal, 2020).
  ۲. حکمرانی پوشش گستر به عنوان هدف ابزاری: در این نگاه، حکمرانی پوشش گستر وسیله ای برای دستیابی به توسعه فراگیر قلمداد می شود. شنیدن صدای شهروندان و پاسخگویی نهادهای عمومی به ویژه در قبال گروه های محروم، می تواند به عنوان مکانیزمی برای کنترل قدرت و تخصیص بهینه منابع عمل کند. شبکه حکمرانی (GovNet) از تلفیق هر دو رویکرد دفاع می کند: حکمرانی پوشش گستر هم به عنوان ارزشی ذاتی (در ارتباط با دموکراسی و حقوق بشر) و هم به عنوان ابزاری برای دستیابی به نتایج توسعه ای فراگیر (Menocal, 2020).

مفاهیم مرتبط با حکمرانی پوشش گستر

سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD) حکمرانی پوشش گستر را با مفاهیمی چون حکمرانی خوب، حکمرانی دموکراتیک، رویکرد مبتنی بر حقوق بشر، مشروعیت، انسجام اجتماعی و بومی سازی پیوند می دهد (ECDPM, ۲۰۲۱).

حکمرانی خوب: بر عدالت، شفافیت، پاسخگویی، نهادهای فراگیر، مشارکت شهروندی و حاکمیت قانون تمرکز دارد.

حکمرانی دموکراتیک: بر انتخابات عادلانه، حقوق و برابری، پاسخگویی دولت و نهادهای نظارتی تأکید می ورزد. **رویکرد حقوق بشری:** بر آزادی های اساسی، برابری و عدم تبعیض، شفافیت و پاسخگویی استوار است. **مشروعیت:** بر باور مشترک نسبت به قوانین حاکم بر اعمال قدرت و توزیع ثروت استوار بوده و می تواند مبتنی بر فرآیند، ایدئولوژی، عملکرد یا مشتری گرایی باشد.

انسجام اجتماعی: بر تقویت اعتماد و روابط سازنده دولت-جامعه از طریق برنامه های مشترک ملی/محلی تمرکز دارد.

بومی سازی: بر مالکیت، استقلال و انعطاف پذیری بازیگران داخلی و افزایش نفوذ شرکای جنوبی در مجامع بین المللی تأکید می کند.

ادبیات حکمرانی پوشش گستر عمدتاً در مجامع بین المللی مانند برنامه توسعه ملل متحد و سازمان همکاری اقتصادی و توسعه مطرح شده و عمدتاً حالتی هنجاری دارد. از جمله نقدهای وارد بر این ادبیات می توان به ابهام در تعریف ابعاد کلیدی، عدم تفکیک سطوح حکمرانی (محلی، ملی، فراملی) و چگونگی تعامل بین آنها، عدم تبیین راهکارهای مدیریت تعارض منافع ذی نفعان، غفلت از ابعاد نهادی-ساختاری (مانند انعطاف پذیری، عدم تمرکز و ظرفیت یادگیری) و همچنین ابهام در ارتباط بین مفاهیمی مانند حکمرانی خوب، حکمرانی دموکراتیک و انسجام اجتماعی اشاره کرد.

پیشینه تجربی (پژوهش های پیشین)

مطالعات بین الملل

مطالعات متعددی در کشورهای مختلف از جمله ویتنام، چین، بنگلادش، هند، سومالی، نیجریه و سایر کشورهای آفریقایی و آسیایی به بررسی پیوند بین حکمرانی و کاهش فقر پرداخته اند. در ادامه، این مطالعات در چارچوب سه جریان فکری اصلی دسته بندی و تحلیل شده اند.

جریان اول: حکمرانی خوب و شاخص های کلان

این دسته از پژوهش ها با استفاده از روش های کمی و با تکیه بر شاخص های استاندارد حکمرانی خوب (مانند پاسخگویی، اثربخشی دولت و حاکمیت قانون) به تحلیل رابطه بین حکمرانی و فقر می پردازند.

ادکونله و همکاران^۱ (۲۰۰۹) در نیجریه به یک نتیجه‌گیری انتقادی رسیدند. آنها استدلال کردند که اگرچه پیوندی قوی بین دموکراسی، حکمرانی خوب و کاهش فقر وجود دارد، اما دموکراسی در نیجریه منجر به حکمرانی خوب نشده است. آنها فرآیند سیاسی پولی شده را مانع اصلی می‌دانند که مشارکت واقعی را دشوار ساخته و به گسترش فقر دامن زده است.

وز و جیندرا^۲ (۲۰۱۹) در تحلیل ۷۱ کشور، رابطه مستقیمی بین حکمرانی خوب و کاهش فقر چندبعدی یافتند، اما تأکید کردند این رابطه در کشورهای با درآمد متوسط قوی‌تر است.

احمد و همکاران^۳ (۲۰۱۸) و ورکنه^۴ (۲۰۲۰) نیز بر نقش مثبت سرمایه انسانی و حکمرانی خوب در کاهش فقر تأکید کرده‌اند.

این جریان، با وجود مفید بودن، غالباً بیش از حد کلان‌نگر و نهادمحور است و از تبیین پیچیدگی فقر در بافتارهای شکننده ناتوان است. این مطالعات اغلب ابعاد کلیدی مانند «قدرت»، «عاملیت» و «پوشش‌گستری» را نادیده می‌گیرند.

جریان دوم: حکمرانی چندسطحی و مشارکتی

این جریان بر نقش سطوح مختلف حکمرانی (ملی، میانی و محلی) و کیفیت مشارکت تمرکز دارد.

مدل بانک جهانی (۲۰۰۰) بر تعامل سازنده سه سطح ملی (خط‌مشی‌گذاری)، میانی (ارائه خدمات) و محلی (نظارت و مشارکت) برای کاهش فقر تأکید می‌کند.

شنکس و همکاران^۵ (۲۰۰۴) در ویتنام نشان دادند که اصلاحات اقتصادی «دوی مویی» اگرچه به رشد اقتصادی و کاهش چشمگیر فقر (از ۵۸٪ به کمتر از ۱۰٪) انجامید، اما تنش‌های بنیادینی بین سیستم اقتصادی باز و سیستم سیاسی کند در تغییر ایجاد کرد. این مطالعه به وضوح نشان می‌دهد که تغییرات سیاسی چگونه فرآیند سیاست‌گذاری به نفع فقرا را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

پروفیسور امین الزمان^۶ (۲۰۰۷) در بنگلادش به این نتیجه رسید که مکانیسم‌های حکمرانی موجود لزوماً به نیازهای فقرا توجهی ندارند. وی استدلال کرد که دستیابی به اهداف فقرزدایی بدون اصلاح و احیای حکومت محلی (اتحادیه پریشاد) و طراحی مجدد حکمرانی پاسخگو بسیار دشوار است. مطالعه او بر ضرورت تغییرات نهادی در سطح محلی برای پاسخگویی واقعی به فقرا تأکید می‌کند.

ویلیامز و همکاران^۷ (۲۰۰۳) در هند نشان دادند که مشارکت‌های کنونی اغلب غیرسیاسی و فردمحور هستند و به جای تغییر ساختارهای ناعادلانه قدرت، بر سازگاری افراد متمرکزند.

1 . Adekunle, Fabian & James

2 . Jindra, Vaz

3 . Rashid Ahmad, F. Bashir, Altaf Hussain

4 . Ma workneh

5 . Edwin Shanks, Cecilia Luttrell, Tim Conway, Vu Manh Loi and Judith Ladinsky

6 . Salahuddin M. Aminuzzaman

7 . Williams, G., Srivastava, M., Corbridge, S., & Veron, R

ریتا افسر^۱ (۲۰۱۰) در بنگلادش، «مشتری‌گرایی» و کنترل متمرکز دولت را مانع اصلی مشارکت مؤثر و رشد حامی فقرا دانسته است.

کوک^۲ و ماهونی^۳ (۲۰۱۸) در مطالعه خود در کانادا، به بررسی مدل‌های حکمرانی مشارکتی برای مبارزه با فقر پرداختند. آنان استدلال می‌کنند که این مدل‌ها این پتانسیل را دارند که ذینفعان با منافع مختلف را گرد هم آورند تا بر سر «راهبردهای نوآورانه» کاهش فقر به توافق برسند. این مطالعه نمونه‌ای عملی از نحوه استفاده از حکمرانی مشارکتی برای ایجاد اجماع و راه‌حل‌های جمعی برای یک مسئله اجتماعی پیچیده ارائه می‌دهد.

تریسنیوان و همکاران^۴ (۲۰۲۳) در اندونزی و ابراهیم و محمود^۵ (۲۰۱۹) در سومالی نیز به طور تجربی نشان دادند که پاسخگویی نهادهای محلی و اجازه دادن به جامعه برای مشارکت واقعی در سیستم حکومتی، ارتباط مستقیم و مثبتی با کاهش فقر دارد. این مطالعات بر شاخص‌هایی مانند اعتماد، دسترسی به منابع و پاسخگویی به عنوان پایه‌های حکمرانی مشارکتی موفق تأکید کرده‌اند.

با وجود تأکید جریان حکمرانی مشارکتی بر نقش نهادهای محلی و مشارکت جامعه، رویکرد دوم در عمل با چالش‌های جدی مواجه است. بسیاری از فرآیندهای مشارکتی صرفاً به اقدامات تشریفاتی تبدیل شده و قدرت و منابع واقعی به سطوح محلی منتقل نمی‌شود. این مدل‌ها همچنین روابط نابرابر قدرت و ساختارهای رانتهی درون جوامع محلی را نادیده گرفته و با ایده‌آل‌انگاری جامعه محلی، شکاف‌ها و محرومیت‌های درونی آن را نمی‌بینند. در نهایت، این مشارکت‌ها در عمل به بار کاری مضاعف برای فقرا تبدیل شده، بدون آنکه دستاورد ملموسی برای آنان به همراه داشته باشد.

جریان سوم: حکمرانی پوشش‌گستر و چندبعدی‌نگر

این جریان به صراحت بر مفهوم «پوشش‌گستری» به عنوان یک فرآیند و نتیجه عمدی برای شمول اجتماعی تأکید دارد.

شورتال^۶ (۲۰۰۸) با نگاهی انتقادی به مفاهیم پایه اشاره کرد. او استدلال نمود که تفسیرهای مبهم از «پوشش‌گستری اجتماعی» و «مشارکت مدنی» در برنامه‌های توسعه روستایی، به طرد ناخواسته برخی گروه‌ها منجر می‌شود. این مطالعه بر ضرورت تحلیل دقیق‌تر و عینی‌تر از این مفاهیم برای دستیابی به پوشش‌گستری واقعی تأکید می‌کند.

بلگر و همکاران^۷ (۲۰۲۱) نشان دادند که موفقیت راهبرد «توسعه مختلط درآمدی» نه در اختلاط درآمدی، که در طراحی عمدی فرآیندها و ساختارهایی است که پوشش‌گستری واقعی را برای گروه‌های کم‌درآمد ایجاد کند.

1 . Rita Afsar

2 . Derek Cook

3 . Tere Mahoney

4 . Trisniawan, Wahyunengseh & Haryanti

5 . Mohamud, Ibrahim

6 . Shortall

7 . Bulger, M., Joseph, M., McKinney, S., & Bilimoria, D

وو^۱ (۲۰۲۰) در چین، بر لزوم ادغام ابعاد مختلفی چون توزیع ثروت، امنیت مسکن و هویت فرهنگی در مدل‌های حکمرانی روستا-شهری تأکید کرد.

سینگ و چاداساما^۲ (۲۰۲۰) و برد^۳ و باس^۴ (۲۰۰۶) نیز بر ضرورت رویکردهای ترکیبی (ترکیب مالی خرد، توانمندسازی، حکمرانی خوب و راهبردهای بازارمحور) برای کاهش پایدار فقر پای فشرده‌اند. با این وجود، حتی این مطالعات پیشرو نیز اغلب فاقد یک چارچوب عملیاتی مشخص برای اجرای حکمرانی پوشش‌گستر در بافتارهای سیاسی-اداری پیچیده و متمرکز هستند.

جیانگ و همکاران^۵ (۲۰۲۲) در چین نشان دادند که بازسازی روستاهای شهری تحت تأثیر سه عامل اصلی است: تقاضای بهبود شرایط زندگی، انباشت سرمایه و نقش کلیدی دولت. این مطالعه بر اهمیت سیاست‌های برنامه‌ریزی و تنظیم مقررات توسط دولت‌های محلی به عنوان یک کنشگر حکمرانی تأکید می‌کند. زیرا به تحلیل عوامل محرک (از جمله نقش دولت) در بازسازی روستاهای شهری می‌پردازد و ماهیتی نهادی و ساختاری دارد.

هزانه و همکاران^۶ (۲۰۲۳) در مطالعه خود در اندونزی، با تحلیل شبکه خطمشی در برنامه کاهش فقر شدید، هفت بعد کلیدی را شناسایی کردند که این شبکه را تعیین می‌کنند: بازیگران، کارکرد، ساختار، نهادسازی، قوانین رفتار، روابط قدرت و استراتژی بازیگر. این پژوهش به وضوح نشان می‌دهد که کاهش فقر فراتر از سیاست‌های رسمی، مستلزم درک پویایی‌های قدرت و تعاملات پیچیده بین تمام کنشگران درون «شبکه خط مشی» است.

با این وجود، جریان سوم مطالعات نیز اغلب فاقد یک چارچوب عملیاتی مشخص برای اجرای حکمرانی پوشش‌گستر در بافتارهای سیاسی-اداری پیچیده و متمرکز است.

شی و همکاران^۷ (۲۰۲۲) با بررسی ۶۵ کشور در مسیر "کمربند و جاده" نشان دادند که مرکز ثقل فقر از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۰ از شرق به غرب حرکت کرده و چین با سهم ۴۳/۷ درصد، بزرگترین نقش را در کاهش فقر منطقه ایفا کرده است. این پژوهش بر لزوم درس‌آموزی از تجربیات موفق و اتخاذ رویکردی مبتنی بر زمینه‌یابی هر کشور تأکید دارد.

مطالعه ایلین و بری^۸ (۲۰۲۴) بر روی لائوس و رواندا، یک پارادوکس حیاتی را آشکار می‌سازد: رشد اقتصادی لزوماً فقرزدا نیست. در این کشورها، رشد اقتصادی به سمت بخش‌هایی با اشتغال‌زایی محدود سوق یافته و منجر به افزایش نابرابری و آسیب‌پذیری شده است. این یافته، ادعاهای ساده‌انگارانه درباره رابطه خودکار «حکمرانی خوب، رشد و کاهش فقر» را به چالش می‌کشد و نشان می‌دهد بدون تغییرات ساختاری برای ایجاد شمول و عدالت، رشد اقتصادی به تنهایی کافی نیست.

1 . Yuzhe Wu

2 . Singh , Chudasama

3 . Kate Bird

4 . Stefanie Busse

5 . Jiang, L., Lai, Y., Chen, K., & Tang, X

6 . Hazanah, N., Supriatna, T., Sartika, I., & Santoso, E. B

7 . Shi Linna, Wang yongsheng, Liu Yansui, Li yuheng

8 . Illien , Bieri

جمع‌بندی و خلاء پژوهشی

ادبیات بین‌المللی به وضوح نشان می‌دهد که کاهش مؤثر فقر نیازمند عبور از مدل‌های ساده‌انگارانه و تلفیق عناصر «حکمرانی خوب»، «مشارکت واقعی» و «پوشش گسترده اجتماعی» در یک چارچوب حکمرانی یکپارچه و چندسطحی است. مطالعاتی مانند شنکس (در ویتنام) و امین الزمان (در بنگلادش) به خوبی نشان می‌دهند که سیاست و قدرت نقشی محوری در موفقیت یا شکست این فرآیند ایفا می‌کنند. خلاء اصلی، فقدان یک مدل عملیاتی است که چگونه می‌توان این ابعاد را در بافتارهای سیاسی-اداری خاص (مانند ایران) پیاده‌سازی کرده و تعامل سازنده بین سطوح مختلف حکمرانی و گروه‌های اجتماعی را تضمین نمود. این پژوهش در پی پر کردن همین خلاء است.

مطالعات داخلی

مطالعات داخلی مرتبط با حکمرانی و کاهش فقر را می‌توان در سه جریان اصلی زیر طبقه‌بندی نمود:

۱. جریان حکمرانی خوب و شبکه‌ای

این دسته از پژوهش‌ها بر نقش نهادهای رسمی و شاخص‌های کلان حکمرانی متمرکزند. برای نمونه، صمدی فروشانی و همکاران (۱۴۰۰) به درستی بر مسئله «تمرکز قدرت در دولت» به عنوان مانعی برای توسعه مناطق محروم اشاره کرده‌اند؛ با این حال، به تحلیل پویایی‌های قدرت میان کنشگران غیردولتی و ضرورت ظرفیت‌سازی محلی توجهی نداشته‌اند. از سوی دیگر، پژوهش‌هایی مانند عسکری پور (۱۳۹۴) و دادورخانی و همکاران (۱۳۹۰) با مرتبط دانستن شاخص‌هایی چون شفافیت و مشارکت با کاهش فقر، رویکردی عمدتاً نهادمحور دارند و از تبیین نقش ساختارهای تبعیض سیستماتیک و نابرابری‌های ساختاری در تداوم چرخه فقر غافل مانده‌اند.

۲. جریان خط‌مشی‌گذاری و برنامه‌ریزی

این مطالعات به کاستی‌های سیاستی و برنامه‌ریزی در ایران می‌پردازند. میرجلیلی و همکاران (۱۴۰۰) و سالم (۱۳۹۶) به درستی بر «فقدان راهبرد بلندمدت» و «پراکندگی برنامه‌های جزیره‌ای» اشاره نموده‌اند، اما فاقد چارچوب نظری برای تبیین شکاف میان خط‌مشی و اجرا هستند. همچنین، محمودی و همکاران (۱۳۹۷) با وجود اشاره به «تشتت سیاستی» و «تعریف نادرست از فقر»، الگوی نهادی روشن و عملی برای ساماندهی نظام حمایتی ارائه نداده‌اند.

۳. جریان الگوسازی مفهومی

این جریان به ارائه مدل‌های مفهومی و آرمانی می‌پردازد. غفاری و همکاران (۱۳۹۵) و کشتکاررجبی و همکاران (۱۴۰۳) نمونه‌هایی از این دست هستند که با وجود غنای مفهومی، قابلیت اجراپذیری در بافت سیاسی-اداری ایران را به صورت عینی مورد آزمون قرار نداده‌اند.

در این میان، دانایی‌فرد و همکاران (۱۴۰۳) با ارائه مدلی جامع مشتمل بر سه خط‌مشی (تنظیم‌گری، حمایتی، ترویجی)، شش راهبرد و ۲۱ برنامه، گامی بلند در جهت عینی‌سازی سیاست‌های فقرزدایی برداشته‌اند و بر تلفیق هوشمندانه «سیاست‌های کلان اقتصادی» با «سیاست‌های توانمندساز اجتماعی» تأکید کرده‌اند. با این وجود، نقدهای جدی زیر بر پژوهش ایشان وارد است:

فقدان سلسله مراتب و اولویت بندی:

ابهام در «توالی اجرایی» راهبردها (مانند تقدم «تسهیل کسب و کارها» بر «توسعه نظام تأمین اجتماعی» یا بالعکس)، قابلیت اجرای مدل را در شرایط واقعی همراه با «محدودیت منابع» زیر سؤال می‌برد.

سکوت در خصوص سازوکارهای نهادی اجرا:

این پژوهش به «چگونگی اجرا» و «نهادهای مجری» مدل پیشنهادی نپرداخته است. با توجه به تأکید مطالعاتی مانند محمودی (۱۳۹۷) بر «تشتت نهادی»، ارائه یک مدل خط‌مشی بدون طراحی «ساختار نهادی هماهنگ‌کننده»، آن را در حد یک پیشنهاد صرفاً نظری ناتمام نگه می‌دارد.

عدم ارتباط‌سنجی با چارچوب‌های حکمرانی:

مدل ارائه‌شده به صورت مجزا عرضه شده و ارتباط آن با پارادایم‌های ضروری برای اجرا، مانند «حکمرانی خوب»، «شبکه‌ای» یا «پوشش گستر» تبیین نشده است. برای مثال، روشن نیست که خط‌مشی «توسعه تعاونی‌ها» مستلزم کدام الگوی حکمرانی (مشارکتی، شبکه‌ای و ...) است.

روش شناسی

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر نوع، کیفی است. روش مورد استفاده، تحلیل مضمون اسنادی با الهام از اصول مرور نظام‌مند برای گردآوری داده‌ها بوده است. تحلیل مضمون یک روش پژوهشی کیفی است که برای شناسایی، تحلیل و گزارش الگوهای معنایی (مضامین) در داده‌های متنی به کار می‌رود. این روش به پژوهشگر امکان می‌دهد تا الگوهای تکرارشونده، ایده‌ها و مفاهیم کلیدی موجود در داده‌ها را استخراج کرده و داده‌های پراکنده را به اطلاعاتی غنی و ساختاریافته تبدیل کند (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰).

از مزایای این روش می‌توان به انعطاف‌پذیری (قابلیت تطبیق با انواع داده‌ها و موضوعات)، عمق تحلیل (امکان کشف معانی پنهان و لایه‌های معنایی) و سهولت نسبی در مقایسه با سایر روش‌های پیچیده کیفی اشاره کرد.

فرآیند اجرای پژوهش

این پژوهش در هفت مرحله به شرح زیر انجام شده است:

مرحله ۱: تدوین طرح تحقیق

تعریف پرسش اصلی تحقیق: «ابعاد حکمرانی پوشش گستر در کاهش فقر چیست؟»

تعیین معیارهای ورود و خروج اسناد (سال انتشار، حوزه جغرافیایی، نوع سند و سایر ویژگی‌ها)

مرحله ۲: گردآوری داده‌ها

جستجو در ۸ پایگاه اطلاعاتی معتبر داخلی و بین‌المللی

پایگاه‌های بین‌المللی: Google Scholar, ProQuest, Scopus, Web of Science

پایگاه‌های داخلی: مگیران، سیویلیکا، سید، نورمگز

استفاده از کلیدواژه‌های تخصصی در دو زبان فارسی و انگلیسی:

کلیدواژه‌های انگلیسی:

governance" OR "inclusive governance" OR "pro-poor governance") AND ("poverty ")
 ("reduction" OR "anti-poverty

کلیدواژه‌های فارسی:

"کاهش فقر" OR "فقرزدایی" AND ("حکمرانی" OR "حکمرانی فراگیر" OR "حکمرانی پوشش گستر"
 OR "حکمرانی حامی فقرا")

مستندسازی کامل فرآیند جستجو (تعداد اسناد بازیابی شده، معیارهای حذف و انتخاب)
 مرحله ۳: سازماندهی و آماده‌سازی داده‌ها

ایجاد پایگاه داده یکپارچه از اسناد منتخب

تبدیل داده‌های متنی به فرمت قابل پردازش در نرم‌افزار MAXQDA 2020

مرحله ۴: اجرای تحلیل مضمون

اجرای تحلیل مضمون بر اساس مدل براون و کلارک (۲۰۰۶) در پنج گام:

آشنایی با داده‌ها: مطالعه عمیق و مکرر کلیه اسناد

کدگذاری اولیه: علامت‌گذاری و برچسب‌زنی بخش‌های مرتبط در نرم‌افزار

جستجوی مضامین: دسته‌بندی کدهای اولیه در قالب مضامین معنادار

بازنگری و اعتبارسنجی مضامین:

بررسی انسجام درونی هر مضمون

ارزیابی ارتباط مضامین با پرسش تحقیق

محاسبه ضریب کاپای کوهن برای سنجش توافق بین کدگذاران

تعریف و نام‌گذاری نهایی مضامین: ارائه تعریف واضح برای هر مضمون و زیرمضمون

مرحله ۵: تضمین اعتبار و پایایی

بازبینی کدها در دو بازه زمانی مختلف توسط پژوهشگر

استفاده از ضریب کاپا برای تأیید توافق بین کدگذاران (سطح "عالی" با مقدار بالاتر از ۰.۸)

استخراج گویه‌های شاهد برای هر مضمون در گزارش نهایی

مرحله ۶: تدوین گزارش یافته‌ها

ارائه شبکه مضامین نهایی (شامل مضمون‌های اصلی و فرعی)

توصیف هر مضمون به همراه مستندات و نقل قول‌های مرتبط

پاسخ به پرسش تحقیق بر اساس مضامین استخراج شده

مرحله ۷: نتیجه‌گیری و پیشنهادها

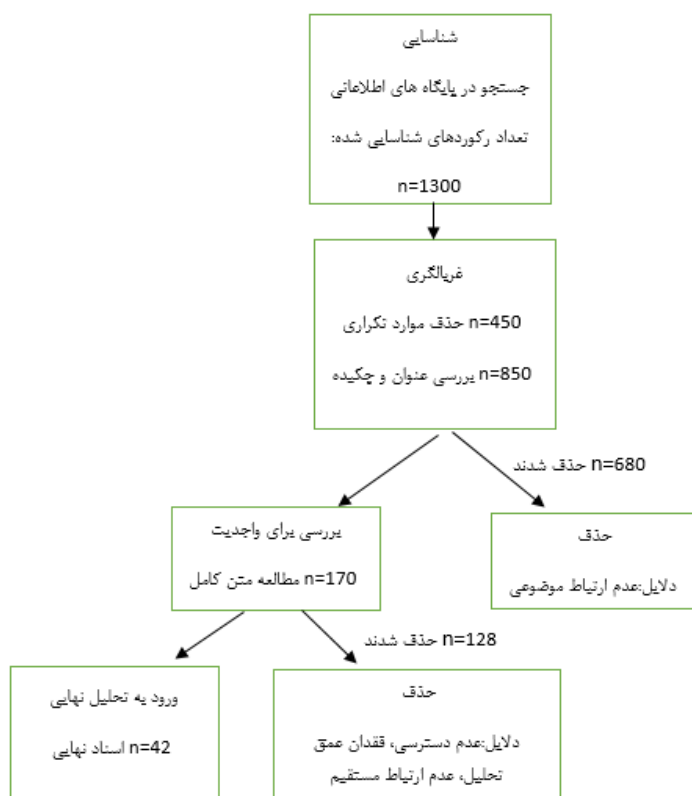
بحث و بررسی یافته‌ها در مقایسه با ادبیات موجود

ارائه پیشنهادها برای سیاست‌گذاران و پژوهشگران آتی

روش نمونه‌گیری و گردآوری داده‌ها

روش نمونه‌گیری و انتخاب اسناد:

فرآیند انتخاب اسناد در این پژوهش در چهار مرحله و مطابق با اصول مرور نظام‌مند انجام شد. نمودار ۱ این فرآیند را به تصویر می‌کشد.

شکل ۱. نمودار نمونه‌گیری و انتخاب اسناد

یافته‌های تحقیق

در این پژوهش ۶ بعد اصلی در مفهوم‌پردازی حکمرانی پوشش‌گستر بمنظور کاهش فقرقابلیتی با استفاده از روش تحقیق تحلیل مضمون شناسایی گردید، این ابعاد شامل ۲۴ مضمون اصلی است. در ادامه یافته‌های پژوهش در قالب جدول شماره ۱ ارائه می‌گردد:

جدول شماره ۱: مضامین اصلی، مضامین فرعی و ابعاد حکمرانی پوشش گستر با استفاده از روش تحلیل مضمون

مضامین فرعی	مضامین اصلی	دسته بندی (ابعاد اصلی حکمرانی پوشش گستر)
<p>۱. مدیریت کلان اقتصادی خوب (از جمله تورم زدایی و اشتغالزایی)، اصلاحات مالیاتی پیشرو، سیاست های صنعتی هدفمند، تاکید بر اقتصاد دانش بنیان، سیاست های کشاورزی حمایت کننده از کشاورزان خرده پا، سیاست های توسعه روستایی، ایجاد محیطی مساعد برای سرمایه گذاری و بخش خصوصی</p> <p>۲. خدمات اجتماعی پایه، شبکه های ایمنی با هدف کاهش آسیب پذیری گروه های کم درآمد، انتقال های نقدی مشروط، مالی خرد و بیمه های خرد، صندوق های سرمایه گذاری اجتماعی، معافیت های خدمات عمومی، یارانه های هدفمند، بورسیه های تحصیلی</p> <p>۳. قوانین ضد تبعیض در استخدام و دستمزد، برنامه های آموزشی ضد تبعیض، سیاست های حمایتی برای زنان، حمایت از اقلیت ها و گروه های محروم، دسترسی عادلانه به خدمات بهداشتی، حمایت از افراد دارای معلولیت، برنامه های عادلانه توزیع منابع، مبارزه با تبعیض در دسترسی به اعتبارات مالی، سیاست های ضد تبعیض در مسکن، آموزش و آگاهی بخشی</p> <p>۴. ثبات اقتصاد کلان و کاهش نوسانات ارزی، مقررات زدایی از کسب و کارها و تسهیل صدور مجوزها، تقویت حقوق مالکیت فکری و قراردادی، جذب و حفظ استعداد های علمی و فنی (جلوگیری از فرار مغزها)، آزادسازی تجاری و کاهش تعرفه های وارداتی، توسعه صادرات غیرنفتی و تنوع بخشی به بازارها، رقابت پذیری مالیاتی (نرخ های منطقی و معافیت های هدفمند)، استانداردهای سازی و ارتقای کیفیت محصولات مطابق با بازارهای جهانی</p>	<p>۱. خط مشی های کلان اقتصادی</p> <p>۲. حمایت های اجتماعی هدفمند</p> <p>۳. خط مشی های ضد تبعیض</p> <p>۴. ارتقای رقابت پذیری</p>	خط مشی گذاری کاهش فقر
<p>۱. برنامه های آموزش حقوق مدنی و قانونی، حقوق سیاسی و مشارکت، حقوق اجتماعی و رفاهی، حقوق اقتصادی و فرصت های شغلی، برابری و عدم تبعیض و دسترسی به عدالت و حمایت قضایی</p> <p>۲. توانمندسازی اقتصادی (دسترسی به فرصت های شغلی، برنامه های اشتغال روستایی، شمول مالی، توسعه کسب و کارهای کوچک و متوسط، بهبود دسترسی به بازارها)، توانمندسازی اجتماعی (آموزش، بهداشت، بیمه اجتماعی)، توانمندسازی سیاسی (افزایش مشارکت شهروندی، افزایش شفافیت و پاسخگویی، حمایت از جنبش های اجتماعی، تقویت نهادهای دموکراتیک)، توانمندسازی زنان و افراد محروم و اقلیت ها، توانمندسازی جوامع روستایی، توانمندسازی از طریق فناوری، توانمند سازی فرهنگی</p> <p>۳. تأمین غذا و امنیت غذایی، دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی، آموزش باکیفیت و رایگان، مسکن مناسب و زیرساخت های اساسی، اشتغال پایدار و درآمد کافی، حمایت اجتماعی و مالی، دسترسی به عدالت و حقوق اساسی</p>	<p>۱. حقوق شهروندان و دسترسی به فرصت های برابر</p> <p>۲. توانمندسازی چند بعدی</p> <p>۳. تأمین نیازهای اساسی</p>	خط مشی گذاری انسان محور
<p>۱. انرژی خورشیدی خانگی، زیست توده (اتانول از نیشکر)، انرژی بادی، انرژی آبی کوچک، زمین گرمایی</p> <p>۲. تعیین مناطق اقتصادی-اکولوژیک، سرمایه گذاری در زیرساخت ها، جابجایی صنایع به مناطق محروم و توسعه کشاورزی پایدار، توزیع عادلانه زمین و منابع، کاهش تراکم جمعیت و توزیع فعالیت های اقتصادی به مناطق کمتر توسعه یافته،</p> <p>۳. تأمین امنیت جانی، مالی و اجتماعی فقرا، بهبود سیستم های قانونی و قضایی برای حمایت از فقرا، ایجاد شبکه های ایمنی اجتماعی برای حمایت از فقرا در برابر شوک های اقتصادی، تضمین امنیت زنان و گروه های محروم در برابر خشونت و تبعیض</p>	<p>۱. زیرساخت های انرژی و فناوری</p> <p>۲. آمایش سرزمین و توازن منطقه ای</p> <p>۳. امنیت و حفاظت اجتماعی</p> <p>۴. فناوری اطلاعات و ارتباطات</p> <p>۵. حمل و نقل و ارتباطات</p>	توسعه زیرساخت

مضمین اصلی	مضمین فرعی	دسته بندی (ابعاد اصلی حکمرانی پوشش گستر)
۴. موبایل بانکینگ، پلتفرم دیجیتال و درآمدزایی کشاورزان، آموزش دیجیتال، کشاورزی هوشمند با استفاده از اینترنت اشیاء و داده ها، فین تک و تامین مالی کشاورزان، استفاده از پهپاد برای ارسال دارو و کاهش مرگ و میر ۵. حمل و نقل عمومی شهری، جاده های روستایی، راه آهن، کشتی های روستایی بین جزایر، اتوبوس های سریع السیر، کانال های آبی		
۱. توسعه پایدار ۲. عدالت اجتماعی با تمرکز بر کاهش نابرابری	۱. پایداری اقتصادی، پایداری اجتماعی، پایداری زیست محیطی ۲. کاهش نابرابری های درآمدی، کاهش نابرابری های اجتماعی، کاهش نابرابری ساختاری (تبعیض جنسیتی، قومی و مذهبی)، کاهش نابرابری های منطقه ای	اهداف حکمرانی
۱. دولت ۲. بخش خصوصی ۳. سازمان جامعه محلی ۴. سازمان اجتماعی ۵. جامعه مدنی ۶. نهادهای مستقل	دولت، بخش خصوصی، جامعه مدنی، NGO و رسانه های مستقل، فقرا و جوامع محلی Community Organization، سازمان های اجتماعی و خیریه ها Social Organization، جامعه بین المللی، نهاد های مستقل، دانشگاه ها و مراکز تحقیقاتی، مؤسسات مالی، رهبران مذهبی و سنتی	مشارکت چندجانبه و ایفای نقش مطلوب
۱. ساختار حکمرانی و جهت گیری کلان ۲. ظرفیت نهادی و بوروکراسی ۳. تریبیات نهادی ۴. تأمین مالی پایدار	۱. تمرکز بر دولت های توسعه گرا (و نه پوپولیستی، اقتدارگرا، یا صرفاً دموکراتیک)، انطباق با جهانی سازی، حکمرانی دیجیتال ۲. بوروکراسی کارآمد و ظرفیت نهادی، تقویت نهادهای محلی و عدم تمرکز ۳. رابطه دولت مرکزی و محلی شامل نحوه تعامل و تقسیم قدرت بین دولت مرکزی و دولت های محلی از جمله سیستم انتصابات و ارزیابی مدیران محلی، تقسیم وظایف شفاف و ارزیابی آنها ۴. اصلاحات در بخش مالی (آزادسازی نرخ های بهره، کاهش ذخایر قانونی، تقویت نظارت بانکی)، اصلاحات در بازار سرمایه (تشکیل هیئت بورس و اوراق بهادار، جذب سرمایه گذاری خارجی، افزایش شفافیت)، اصلاحات در بخش عمومی (خصوصی سازی، اعطای خودمختاری بیشتر به شرکت های دولتی برای بهبود عملکرد مالی و مدیریتی، کمیسیون خصوصی سازی)، اصلاحات در نظام مالیاتی (معرفی مالیات بر کالا و خدمات، کاهش نرخ های مالیاتی، گسترش پایه مالیاتی)، اصلاحات در بخش کار و اشتغال (قوانین کار، برنامه های اشتغال)، اصلاحات در بخش کشاورزی (آزادسازی بازارهای کشاورزی، تسهیلات اعتباری، توسعه زیرساخت های روستایی)، اصلاحات در بخش انرژی (آزادسازی قیمت ها، جذب سرمایه گذاری خصوصی)، اصلاحات در نظام قضایی (تسریع در رسیدگی به پرونده ها، قانون ورشکستگی و اعسار)	الگوی حکمرانی توسعه گرا و ظرفیت سازی نهادی

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف شناسایی ابعاد حکمرانی پوشش گستر برای کاهش فقر قابلیت در ایران انجام شد. یافته های تحقیق نشان داد که رویکرد حکمرانی پوشش گستر، به عنوان چارچوبی جامع و چندبعدی، می تواند پاسخی ساختاریافته به مسئله پیچیده فقر قابلیت، که فراتر از کمبود درآمد و مشتمل بر فقدان قدرت، انتخاب و مشارکت مؤثر است، ارائه دهد. شش بُعد اصلی شناسایی شده (خط مشی گذاری کاهش فقر، انسان محوری، الگوی حکمرانی

توسعه‌گرا و ظرفیت‌سازی نهادی، مشارکت چندجانبه، توسعه زیرساخت و اهداف حکمرانی) در هم تنیده بوده و در تعامل با یکدیگر، سازوکار حکمرانی پوشش‌گستر را شکل می‌دهند. پژوهش حاضر از چارچوب حکمرانی پوشش‌گستر به عنوان لنز نظری خود استفاده می‌کند که بر اساس آن حکمرانی پوشش‌گستر نه تنها بر شفافیت و پاسخگویی بلکه بر توزیع عادلانه قدرت، شناسایی و حذف موانع ساختاری پوشش‌گستر، تقویت عاملیت گروه‌های حاشیه‌ای، سازگاری با شرایط بومی تأکید می‌کند. بطور مثال سازگاری با شرایط بومی از طریق الگوی حکمرانی توسعه‌گرا و ظرفیت‌سازی نهادی، تقویت عاملیت گروه‌های حاشیه‌ای از طریق خط مشی گذری انسان محور، حذف موانع ساختاری پوشش‌گستر از طریق توسعه زیرساخت، عدالت اجتماعی با تمرکز بر کاهش نابرابری و سیاست‌های ضد تبعیض و در نهایت توزیع عادلانه قدرت از طریق عدم تمرکز و تقویت نهادهای محلی و مشارکت چندجانبه محقق می‌شود. نقش کلیدی حکمرانی پوشش‌گستر در این چارچوب، تبدیل رویکردهای جزیره‌ای و بخشی به رویکردی یکپارچه، سیستماتیک و مبتنی بر پوشش‌گستر است. این نقش در موارد زیر تبیین می‌شود:

گذار از حکمرانی دستوری به حکمرانی تعاملی: حکمرانی پوشش‌گستر با تأکید بر "مشارکت چندجانبه و ایفای نقش مطلوب"، دولت را از موضع تصمیم‌گیرنده انحصاری به نقش تسهیل‌گر، هماهنگ‌کننده و پاسخگو در برابر کلیه ذی‌نفعان، به‌ویژه فقرا و گروه‌های حاشیه‌ای، تغییر می‌دهد. این امر از طریق نهادینه کردن مکانیسم‌های مشارکت جامعه مدنی، بخش خصوصی، نهادهای محلی و خود فقرا در فرآیندهای خط‌مشی‌گذاری، نظارت و ارزیابی محقق می‌شود.

تلفیق عدالت رویه‌ای و عدالت توزیعی: این چارچوب با پیوند "پوشش‌گستر فرآیندی" (نحوه تصمیم‌گیری) و "پوشش‌گستر نتیجه‌ای" (توزیع عادلانه منافع)، تأکید می‌کند که کاهش پایدار فقر، مستلزم آن است که فقرا نه تنها از نتایج رشد (مانند خدمات و درآمد) بهره‌مند شوند، بلکه در تعیین سرنوشت خویش و نحوه تخصیص منابع نیز دارای صدا و حق انتخاب باشند. ابعادی مانند "خط‌مشی‌گذاری انسان‌محور" و "عدالت اجتماعی" مستقیماً بر این امر متمرکزند.

ظرفیت‌سازی نهادی برای پوشش‌گستر: بُعد "الگوی حکمرانی توسعه‌گرا و ظرفیت‌سازی نهادی"، حکمرانی پوشش‌گستر را از یک شعار آرمانی به یک برنامه عملیاتی تبدیل می‌کند. این بُعد بر تقویت نهادهای محلی، اصلاح بوروکراسی، ایجاد ترتیبات نهادی شفاف و تأمین مالی پایدار تأکید دارد تا بستر نهادی لازم برای اجرای سایر ابعاد (مانند مشارکت و خط‌مشی‌های ضد تبعیض) فراهم شود.

رویکرد چندسطحی و زمینه‌مند: چارچوب ارائه‌شده، کاهش فقر را منحصر به سیاست‌های کلان ملی نمی‌داند، بلکه هم‌زمان بر "توسعه زیرساخت" منطبق با "آمایش سرزمین" و تقویت نهادهای محلی تأکید می‌کند. این امر نشان می‌دهد حکمرانی پوشش‌گستر، مستلزم طراحی و اجرای سیاست‌هایی است که هم بر چالش‌های ساختاری کلان و هم بر نیازهای خاص و متفاوت مناطق و گروه‌های اجتماعی تمرکز کنند.

پیشنهادات اجرایی و کاربردی

با توجه به یافته‌های پژوهش و نقش تبیین‌شده برای حکمرانی پوشش‌گستر، پیشنهادات زیر در سه سطح کلان، میانی و خرد ارائه می‌گردد:

الف) سطح کلان (سیاست‌گذاری و راهبرد)

تدوین سند ملی حکمرانی پوشش گستر برای کاهش فقر: تشکیل کارگروهی متشکل از نمایندگان دولت، مجلس، قوه قضائیه، دانشگاه‌ها، سازمان‌های مردم‌نهاد و تشکل‌های محلی به منظور تدوین سندی راهبردی که ابعاد شش‌گانه شناسایی شده را در قالب اهداف، برنامه‌های عملیاتی، شاخص‌های پایش و نهادهای مسئول بومی‌سازی و عملیاتی کند.

ایجاد "شورای عالی کاهش فقر و پوشش گستر اجتماعی": این شورا با اختیارات فراهی و زیر نظر مستقیم رئیس‌جمهور، مسئولیت هماهنگی بین تمام دستگاه‌های اجرایی مرتبط، رصد یکپارچه سیاست‌های فقرزدایی، و ایجاد پنجره واحد برای جلب مشارکت و پاسخگویی به نهادهای غیردولتی و جوامع محلی را بر عهده داشته باشد. اصلاح نظام برنامه‌ریزی و بودجه‌ریزی: گنجاندن شاخص‌های "پوشش گستر" (مانند میزان مشارکت فقرا در طراحی پروژه، توزیع جغرافیایی اعتبارات، کاهش شکاف جنسیتی در دسترسی به منابع) به‌عنوان معیارهای اجباری در ارزیابی و تأمین بودجه تمام پروژه‌های ملی و منطقه‌ای.

ب) سطح میانی (نهادی و اجرایی)

تقویت حکمرانی محلی و تفویض اختیار: اجرای جدی قانون تشکیلات و وظایف استان‌ها و تقویت مالی و تصمیم‌گیری شوراهای شهر و روستا. طراحی و اجرای "طرح‌های توسعه محلی مشارکتی" که در آن تشخیص نیاز، اولویت‌بندی و نظارت بر اجرای پروژه‌های عمرانی کوچک و اشتغال‌زا، با مدیریت و تصمیم‌گیری مستقیم جوامع محلی (با تأکید بر حضور زنان و گروه‌های محروم) انجام شود.

ظرفیت‌سازی نهادهای مدنی و رسانه‌های محلی: ایجاد صندوق‌های حمایتی و ارائه آموزش‌های تخصصی به سازمان‌های غیردولتی فعال در حوزه فقر و اقلیت‌ها به منظور افزایش توان رصد، مداخله‌گری و حمایت‌گری (تبلیغ و تلاش برای تغییر خط مشی) و ارائه خدمات تخصصی. حمایت از رسانه‌های محلی به‌عنوان بازوی نظارتی و اطلاع‌رسان.

اجرای آزمایشی "مناطق ویژه حکمرانی پوشش گستر": انتخاب چند منطقه محروم کشور (ترجیحاً در استان‌های کمتر برخوردار) به‌عنوان پایلوت برای اجرای یکپارچه تمام ابعاد شش‌گانه تحت نظارت و ارزیابی مستمر پژوهشگران مستقل، تا درس‌آموخته‌ها پیش از تعمیم، استخراج و اصلاح شوند.

ج) سطح خرد (مستقیم با گروه‌های هدف)

راه‌اندازی "پلتفرم دیجیتال صدای فقرا": ایجاد یک اپلیکیشن/سایت مبتنی بر تلفن همراه به زبان ساده و چندزبانه، که امکان ثبت مستقیم مشکلات، پیشنهادات و ارزیابی کیفیت خدمات توسط شهروندان به‌ویژه در مناطق محروم را فراهم کند. این داده‌ها باید به‌صورت شفاف پردازش و پاسخ دستگاه‌های مربوطه به هر گزارش، عمومی شود. توسعه "نظام شناسایی و پایش چندبعدی فقر": حرکت از شاخص‌های صرفاً درآمدی به سمت شناسنامه‌دار کردن خانوارهای فقیر بر اساس ابعاد قابلیت (دسترسی به سلامت، آموزش، امنیت، اعتبار، مشارکت و...). این نظام، مبنای هدفمندسازی دقیق‌تر یارانه‌ها، خدمات حمایتی و برنامه‌های توانمندسازی خواهد بود.

اجرای برنامه‌های "توانمندسازی سیاسی-اجتماعی": برگزاری کارگاه‌های آموزش حقوق شهروندی، مهارت‌های ارتباطی و مشارکت مدنی به‌طور خاص برای زنان، جوانان و سرپرستان خانوارهای تحت پوشش نهادهای حمایتی، تا حس "عاملیت" و توانایی مطالبه‌گری و پیگیری حقوق خود را تقویت کنند.

جمع‌بندی نهایی

اجرایی‌سازی حکمرانی پوشش‌گستر برای کاهش فقر قابلیت‌ی در ایران، اگرچه چالش‌برانگیز و نیازمند عزمی جدی و فراگیر است، اما با توجه به یافته‌های این پژوهش و تجارب بین‌المللی، تنها مسیر پایدار برای شکستن چرخه فقر و طرد اجتماعی است. این مسیر، مستلزم خروج از پارادایم سنتی "حمایت صدقه‌ای" و حرکت به سمت پارادایم "حق‌محور و توانمندساز" است که در آن، فقرا نه موضوع منفعل سیاست‌ها، بلکه کنشگران اصلی فرآیند توسعه خود و جامعه‌شان هستند. چارچوب ارائه‌شده در این پژوهش می‌تواند نقشه راهی برای این تحول نهادی و اجتماعی فراهم آورد.

تعارض منافع

نویسنده مسئول اعلام می‌دارد که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارد.

سپاسگزاری

بر خود واجب می‌دانم از اساتید گرانقدرم و حمایت‌های معنوی خانواده ام سپاسگزاری و قدردانی نمایم.

منابع و مأخذ

- براتلو، فاطمه (۱۴۰۲). شناخت چارچوب مفهومی حکمرانی سازمانی با استفاده از روش فراترکیب. حکمرانی و توسعه، ۳(۱)، ۱۲۱-۱۴۴. /JIPAA.2023.384434.1095۱۰.۲۲۱۱۱
- دادورخانی، فضیله؛ سلمانی، محمد؛ فرهادی، صامت و زارع، زهره (۱۳۹۰). حکمروایی خوب راهبردی برای کاهش فقر روستایی. نشریه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۳(۴)، ۱۰۳-۱۲۰.
- دانایی فرد، حسن؛ نیوی، سیدمرتضی؛ نصری، فرامرز و سجادی نژاد، سید محمد جواد (۱۴۰۳). مفهوم‌پردازی خط‌مشی‌ها، راهبردها و برنامه‌های رفع فقر در ایران: پژوهش کیفی. پژوهش‌های مدیریت عمومی، ۱۷(۶۵)، ۱-۳۴. /JMR.2024.47306.6110 ۱۰.۲۲۱۱۱
- صمدی فروشانی، مرضیه؛ کیهان پور، محمدجواد و شکرخدایی، فرشید (۱۴۰۰). تحلیل سیستم حکمرانی شبکه‌ای توسعه پایدار مناطق محروم کشور. حکمرانی و توسعه، ۲(۱)، ۷۷-۱۰۲. ۱۰.۲۲۱۱۱. /JIPAA.2022.350230.1061
- عالی، محمدباقر؛ غضنفری، مهدی؛ پورصادق، ناصر و پورعزت، علی اصغر (۱۴۰۳). تعریف حکمرانی (فراترکیب چپستی حکمرانی) فصلنامه حکمرانی متعالی، ۵(۱۸)، ۶۱-۸۶. ۲۰.۱۰۰۱.۱.۲۸۲۱۲۶۱۴.۱۴۰۳.۵.۲.۳.۷ . ۸۶-۶۱
- سالم، علی اصغر (۱۳۹۶). اندازه‌گیری فقر چندبعدی در ایران و نگاهی به تجارب جهانی کاهش فقر. تهران، ایران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. ۸۲۳-۸۵۱.
- عسگری پور، حبیب (۱۳۹۴). نقش حکمرانی خوب در کاهش فساد و فقر. تهران: دومین کنفرانس بین‌المللی علوم رفتاری و مطالعات اجتماعی. IBSCONF02_028.
- غفاری، رحمان؛ مقیمی، سیدمحمد و پورعزت، علی اصغر (۱۳۹۵). الگوی مناسب خط‌مشی گذاری حکومت‌های اسلامی مبتنی بر آینده موعود. فصلنامه علمی-پژوهشی مدیریت اسلامی، ۲۴(۲)، ۱۱-۳۴. ۲۰.۱۰۰۱.۱.۲۲۵۱۶۹۸۰.۱۳۹۵.۲۴.۲.۲.۱ . ۳۴-۱۱
- کاوایانی، زهرا؛ پهلوان، محمد صابر و بیرجندی، محمد صادق (۱۴۰۲). وضعیت فقر و ویژگی‌های فقر در دهه اخیر (دهه ۹۰)، ایران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

کشتکاررجبی، هانییه؛ بنافی، مسعود؛ پورعزت، علی اصغر و منوریان، عباس (۱۴۰۳). ارائه الگوی خطمشی گذاری برای مبارزه با نابرابری در جمهوری اسلامی ایران: مورد مطالعه فقرزدایی و از بین بردن حاشیه‌نشینی. حکمرانی و توسعه، ۴(۳)، ۱۸۱-۲۰۹. /JIPAA.2025.498453.1248۱۰.۲۲۱۱۱

محمودی، وحید؛ ابویی اردکانی، محمد؛ عبدالله میلانی، مهنوش و شعبانی، اسماعیل (۱۳۹۷). واکاوی سازوکارهای نظام حمایت اجتماعی بر پایه رویکرد قابلیت انسانی. فصلنامه علمی-پژوهشی سیاستگذاری عمومی، ۴(۲)، ۵۷-۷۹. /PPOLICY.2018.67869۱۰.۲۲۰۵۹

میرجلیلی، سیدحسین؛ صفری، امید و سعادت، حسین (۱۴۰۰). بررسی تطبیقی سیاست های راهبرد کاهش فقر در کشورهای درحال توسعه و سیاست های فقرزدایی برای ایران. فصلنامه راهبرد اقتصادی، ۱۰(۲)، ۳۸۷-۴۲۳. ۲۰.۱۰۰۱.۱.۲۲۵۲۰۵۹۷.۱۴۰۰.۱۰.۳۷.۱.۳

کتاب :

حمیدیان، اکرم (۱۴۰۰). نابرابری، فقر، طرد اجتماعی. تهران: نشر جامعه شناسان.

سن، آمارتیا (۱۴۰۱). توسعه به مثابه آزادی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.

References

- Adekunle, S. B., Fabian, B., & James, B. (2020). Democracy and good governance: A panacea for poverty alleviation in Nigeria. *FUDMA Journal of Politics and International Affairs (FUJOPIA)*, 3(7), 63–68. ISSN: 2682-5406.
- Ahmad, R., Bashir, F., & Hussain, A. (2018). Human capital, governance and poverty reduction: A panel data analysis. *Review of Economics and Development Studies*, 4(1), 103- 113. ISSN:2519-9692 ISSN (E): 2519-9706
- Aminuzzaman, S. M. (2007). Poverty and governance – A quest for alternative focus: Bangladesh test case. Department of Public Administration, University of Dhaka.
- Bulger, M., Joseph, M., McKinney, S., & Bilimoria, D. (2021). Social inclusion through mixed-income development: Design and practice in the Choice Neighborhoods Initiative. *Journal of Urban Affairs*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/07352166.2021.1898283>
- Bird, K., & Busse, S. (2006). Pro-poor policy: An overview. Swiss Agency for Development and Cooperation.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Craig, David (2003). Poverty Reduction Strategy Papers, A New Convergence. *World Development*, 31(1), 53–69.
- European Centre for Development Policy Management (ECDPM). (2021). Position paper on inclusive governance. 1-38
- Gyimah-Brempong, K. (2002). Corruption, economic growth, and income inequality in Africa. *Journal of African Economies*, 11(3), 327–368. DOI:10.1007/s101010200045
- Fosu, A. K. (2010). Does good governance improve poverty reduction in Sub-Saharan Africa? *Journal of African Economies*, 19(5), 673–703. <https://doi.org/10.1073/pnas.0700696104>
- Gaventa, J. (2006) Triumph, Deficit or Contestation? Deepening 'Deepening Democracy' Debate. Institute of Development Studies at the University of Sussex Brighton BN1 9RE UK, IDS Working Paper, 1-34.
- Hazanah, N., Supriatna, T., Sartika, I., & Santoso, E. B. (2023). Policy network on extreme poverty alleviation program: A study of the implementation of extreme poverty alleviation program in Bandung Regency, West Java Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Studies*, 5 (2), 42–48. DOI:10.32996/jhss.2023.5.2.6
- Hulme, D., & Scott, J. (2010). The limits of good governance in poverty reduction. *Journal of International Development*, 22(6), 739–751.
- Illien, P., & Bieri, S. (2024). Political settlements analysis and the study of pro-poor development: Laos and Rwanda compared. *World Development*, 181, 106634.
- Jeremy, Armon (2007). Aid, Politics, and Development, A Donor Perspective. *Development Policy Review*, No (5), 653-656.
- Jiang, L., Lai, Y., Chen, K., & Tang, X. (2022). What drives urban village redevelopment in China? A survey of literature based on Web of Science Core Collection database. *Land*, 11(4), 525. <https://doi.org/10.3390/land11040525>

- Jindra, C., & Vaz, A. (2019). Good governance and multidimensional poverty: A comparative analysis of 71 countries. *Governance*, 32 (4), 657–675. <https://doi.org/10.1111/gove.12394>
- Khan, M., & Sundaram, J. K. (2000). Why good governance does not always reduce poverty: Asian evidence. *Cambridge Journal of Economics*, 24(3), 321–336.
- Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2005). Governance matters IV: Governance indicators for 1996–2004 (World Bank Policy Research Working Paper No. 3630). World Bank.
- Rosenquist, T. (2017). Governance design. In *Conference Proceedings*, 1–12.
- Singh, P. K., & Chudasama, H. (2020). Evaluating poverty alleviation strategies in a developing country. *PLOS ONE*, 15(1), e0227176. doi: 10.1371/journal.pone.0227176
- Shanks, E., Luttrell, C., Conway, T., Loi, V. M., & Ladinsky, J. (2004). Understanding pro-poor political change: The policy process in Vietnam (1960-2000). Overseas Development Institute.
- Shi, L., Wang, Y., Liu, Y., & Li, Y. (2022). The poverty evolution of typical countries along the Belt and Road and implications from China's poverty reduction experiences. *Journal of Geographical Sciences*, 32(3), 458–476.
- Shortall, S. (2008). Are rural development programmes socially inclusive? Social inclusion, civic engagement, participation, and social capital: Exploring the differences. *Journal of Rural Studies*, 24 (4), 450–457. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2008.01.001>
- Trisniawan, N., Wahyunengseh, R. D., & Haryanti, R. H. (2023). Collaborative governance in poverty alleviation pilot project in Ngawi Regency. In S. Sastrosasmito (Ed.), *ICoMSI 2022: Proceedings of the International Conference on Management, Social Sciences, and Innovation*, 311–322. DOI:10.2991/978-2-494069-07-7_35
- McGillivray, M., & Sumner, A. (2008). Does good governance reduce poverty? A critical review. *World Development*, 36(12), 2319–2339.
- Menocal, A. R. (2020). What does 'inclusive governance' mean? Clarifying theory and practice (OECD Development Policy Papers, No. 27). OECD Publishing.
- Minogue, Martin (2008). What Connects Regulatory Governance to Poverty? *CRC, University The Quarterly Review of Economics and Finance*, No (48), 189–201. DOI:10.1016/j.qref.2007.03.002
- Mohamud, F. A., & Ibrahim, A. A. A. (2019). The role of local governance on poverty reduction in Mogadisho municipality. *EPR International Journal of Research and Development (IJRD)*, 4 (5), 78-84. ISSN: 2455-7838(Online)
- United Nations Development Programme (UNDP). (2004). Governance for sustainable human development: A UNDP policy document. UNDP.
- Williams, G., Srivastava, M., Corbridge, S., & Veron, R. (2003). Enhancing pro-poor governance in Eastern India: Participation, politics and action research. *Progress in Development Studies*, 3(2), 159-178. doi.org/10.1191/1464993403ps059ra.
- Wu, Y., Sun, X., Sun, L., & Choguill, C. L. (2020). Optimizing the governance model of urban villages based on integration of inclusiveness and urban service boundary (USB): A Chinese case study. *Cities*, 96, 102427. DOI:10.1016/j.cities.2019.102427
- Workneh, M. A. (2020). Gender inequality, governance, and poverty in Sub-Saharan Africa. *Poverty & Public Policy*, 12(1), 1-24. <https://doi.org/10.1002/pop4.278>
- World Economic Forum (2020). *The Global Risks Report*
- World Bank. (2012). The limits of good governance in poverty reduction (Policy Research Working Paper No. 6254). World Bank

Book:

- Bevir, Mark. (2007). Governance .in Mark Bevir (ed.), *Encyclopedia of Governance*, California, Sage Publications, pp. 364- 381.
- Bulger, M. (2018). *Toward a theory of social inclusion: The design and practice of social inclusion in mixed-income communities* [Doctoral dissertation, Case Western Reserve University]. Retrieved from [URL of the dissertation if available]
- Kaul, I., Conceição, P., Le Goulven, K., & Mendoza, R. U. (2003). *Providing Global Public Goods: Managing Globalization*, Oxford University Press
- Pawson, R., . Tilley, N. (1997). *Realistic Evaluation*, SAGE Publications Lt
- Peters, B. G., & Pierre, J. (2021). *Advanced introduction to governance*. Edward Elgar Publishing
- Rocan, C. M., Cook, D., Mahoney, T., Dryden, R., Krantzberg, G., Paris, M., Garon, S., Wuttunee, W., Ayles, B., Clarke, R., Hynes, K., Bell, R., Noksana, J., Jr., & De Hart, A. J. (2018). *Building bridges: Case studies in collaborative governance*. Invenire.